

ÖZEL DEĞİL, ADİL YARGILANMA HAKKI...

Adil yargılanma hakkına uyulmamasının sonuçları kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlali olarak karşımıza çıkmakta ve bunun sonuçları da kendini cezavevinde mahpuslar üzerindeki baskılarda göstermektedir. Cezaevlerinde AKP'nin iktidara geldiği tarihte 59 bin kişi bulunurken, 2010 Ağustos'unda bu sayının 119 bini geçmesi durumun vahametini göstermektedir. Cezaevlerindeki mahpusların neredeyse yarısı tutukludur. Çocuk mahpuslarda tutuklama oranı %80 civarındadır.

İnsan Hakları Derneği, 2010 yılı İnsan Hakları Haftası'nda (10-17 Aralık) "adil yargılanma hakkı"nı ana tema olarak belirlemiştir.

2010 yılında, devletin yargı yoluyla baskı uygulaması olarak tanımlayabileceğimiz antidemokratik uygulamaları giderek artmıştır. İnsan hakları savunucuları da dahil ol-

- Özel yetkili ve görevli ağır ceza mahkemeleri kapatılsın.
- CMK'daki katalog suçla suçlanma halinde tutuklama sebebinin varsayılabilmesini içeren 100. maddenin 3. fıkrası kaldırılınsın.
- CMK'daki gizli tanıklarla ilgili hükümler kaldırılınsın.
- Haberleşme hakkı ve özel hayatın gizliliğini ihlal eden telefon dinleme ve teknik takip uygulamalarına son verilsin.
- Ceza mevzuatındaki düşünce ve ifade özgürlüğünü sınırlayan ve suç sayan tüm maddeler kaldırılınsın.
- Adli kolluk uygulaması başlatılınsın.
- Temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası sözleşmelerin uygulanması zorunlu kılınsın.
- Cezaevlerindeki ağır hasta mahpuslar derhal serbest bırakılınsın

mak üzere, toplumsal muhalefetin tüm kesimleri üzerindeki yargı baskısının artırılması sonucunda cezaevlerindeki tutuklu ve hükümlü sayısı da giderek artmıştır. Bununla paralel olarak hak ihlallerinin de artması, bu yılki temanın "adil yargılanma hakkı" olarak belirlenmesini gerekli kılmıştır.

İnsan Hakları Derneği, her koşulda, başta "adil yargılanma hakkı" olmak üzere; "ifade ve örgütlenme özgürlüğü", "kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkı"nı savunagelmıştır. Bu kapsamda, "herkese ve her kesime özgürlük" temalı bir kampanyayı da başlatmış bulunmaktadır. Bu kampanyada ana hedef olarak da "özel yetkili ve görevli ağır ceza mahkemeleri"nin kapatılması talebi gündemde tutulacaktır...

AKP hükümeti, 16-17 Aralık 2004 AB Devlet ve Hükümet Başkanları Brüksel Zirvesi'nde alınan Tam Üyelik Müzakeresi Kararı'na paralel olarak yeni hazırladığı ceza mevzuatında özgürlükleri genişletmesi gerekirken, tam tersi bir yola girmiştir. Özgürlükleri kısıtlayan, herkesi yasadışı örgüt üyesi yapabilen, düşünceyi-ifadeyi cezalandıran, ağır bir tutuklama rejimine yer veren, hukuka aykırı soruşturma

usülleri getiren “özel yetkili ve görevli ağır ceza mahkemeleri ve savcılıkları” sistemini (ki bize göre eski DGM’lerle aynı niteliktedir) getirmiştir. Bu güvenlik eksensiz sözümlerine özgürlük politikası, aslında, tüm dünyada ifade edildiği gibi, 11 Eylül sonrasının özgürlükleri kısıtlayan “güvenlik politikası”dır. Bu politika “adil yargılanma hakkı”nın önündeki en büyük engeldir.

Türkiye’de adil yargılanma hakkının tam olarak güvence altına alınabilmesi için;

tü mercilerin kurulamayacağı, 38. Maddesinde doğal yargı ilkesinin benimsendiğine dair kurallar bulunmaktadır. Şu anda varlığını devam ettiren özel yetkili ve görevli Ağır Ceza Mahkemeleri ve savcılıkları uluslararası hukuka ve mevcut anayasaya bile aykırı durumdadırlar. Bu mahkemelerin, çalışma biçimine yönelik olarak ağır eleştiriler bulunmaktadır. Örneğin, Demokrat Yargı Derneği’nin 2 Mart 2010 tarihli Erzincan - Erzurum inceleme raporunun öneriler bölümünde aynen şu ifadeye yer verilmiştir:

‘Özel yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri düşman ceza yargılaması tehdidi yaratıklarından derhal kaldırılmalı, yurttaşların hukuksal eşitliği ilkesinin bu mahkemeler yoluyla çiğnenmesi engellenmelidir.’ Bu mahkemelerin yargılama pratiğine de bakmak gerekir. Adalet Bakanlığı resmi verilerine göre sadece 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanun’a göre bu mahkemelerde açılan dava ve yargılanan sanık sayıları birçok şeyi ifade etmektedir. 2002 yılı sonu itibarıyla yıl içinde 472 dava açılıp, 975 kişi yargılanırken, bu rakam 2008 yılı sonu itibarıyla yıl içinde 2754 davaya ulaşmış, yargılanan kişi sayısı

1. Özel görevli ve yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri kapatılmalıdır. Türkiye’de sivil adli yargı özel yetkili ve görevli ağır ceza mahkemeleri ve savcılıklarının bulunması nedeniyle ikiye ayrılmıştır. Bu tip özel yargılama biçimlerinin demokratik hukuk devletlerinde olmaması gerekir. Bu tip özel yargılama biçimlerine, otoriter baskı rejimlerinde başvurulmaktadır. Bu yargılama sisteminde, devletin resmi tutumlarının dışında davranan toplumsal muhalefet kesimleri baskı altına alınmaktadır. 2004 yılında, DGM’lerin kaldırılmasına gerekçe olarak, Türkiye yargı sisteminin Avrupa ölçülerine uygun hale getirilmesi, 2003 tarihli AB Katılım Ortaklığı Belgesi ve 2003 İlerleme Raporu’ndaki beklentilere karşılık olması amacıyla yapıldığı TBMM tutanaklarından anlaşılmaktadır. Ancak, AKP hükümeti 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi’nde tam üyelik müzakerelerinin başlamasıyla ilgili alınan karara paralel olarak verdiği taahhütlerini unutmuş, eski DGM sistemini yeni CMK’da isim değiştirerek devam ettirmiştir. Bunun yanı sıra, Anayasanın 37. Maddesinde, yargı yetkisine sahip olağanüs-

6851’e yükselmiştir. Artış yüzdesi %702’dir.

2. Adil yargılanma hakkı için CMK’daki katalog suçla suçlanma halinde tutuklama sebebinin var sayılabilmesini içeren 100. Maddesi’nin 3. Fıkrası derhal kaldırılmalıdır. Uygulamada katalog suç dediğimiz ve içerisinde Terörle Mücadele Kanuna göre suç sayılan suçlamaların savcılar tarafından şüphelilere yöneltilmesi halinde genellikle mahkemeler tarafından tutuklama tedbirine (!) başvurulmaktadır. Tutuklamanın istisna, tutuksuz yargılamanın asıl olması gerekmektedir. Bu husustaki AİHM içtihatlarına uyulmamaktadır. Kamuoyunu yakından meşgul eden İstanbul ve Diyarbakır’daki birçok davada haksız tutuklama biçimleri hep eleştiri konusu olmuştur. Özellikle, insan hakları savunucularının, belediye başkanlarının, siyasetçilerin, gazetecilerin, sendikacıların, öğrencilerin ve hatta sadece siyasal iktidara muhalif kesimlerin tutuklu yargılanması tutuklamanın toplumsal muhalefeti sindirme amaçlı olarak kullanıldığını da göster-

mektedir. Örneğin, İHD Rize Şube eski yöneticisi Gençça Karafazlı'nın yargılandığı davada iddianamede kendisine somut bir suçlama dahi yöneltilmeden 14 ay tutuklu kalması tutuklamanın baskı aracı olarak kullanıldığını göstermektedir.

3. CMK'daki gizli tanıklıkla ilgili hükümler derhal kaldırılmalıdır. Birçok davada gizli tanık olduğu iddia edilen kişilerin bilgiye ve görgüye dayanmayan beyanları esas alınarak soruşturmalar açılmakta ve çok sayıda insan haksız biçimde yargılanmakta ve tutuklanmaktadır. Özellikle, toplumsal muhalefet kesimlerine yönelik davalarda somut delil bulamayan kolluğun sıklıkla gizli tanık ifadelerine başvurduğu bilinmektedir. Örneğin, İHD Genel Başkan Yardımcısı Muharrem Erbey de bir gizli tanığın yalan yanlış beyanlarına istinaden 26 Aralık 2009 tarihinden beri tutuklu olarak yargılanmaktadır. Demokrat Yargı Derneği'nin Erzurum-Erzincan inceleme raporunda, 'Gizli tanıklık müessesesi kaldırılmalı, yargılama sürecini eşitsiz ve hiyerarşik bir çalışma usulü ile siyaseten kontrol etmeye müsait olan bu müesseseye son verilmesi' gerektiği açıkça belirtilmektedir.

4. Haberleşme hakkı ve özel hayatın gizliliği ihlal edilerek sıklıkla yapılan, telefon dinleme ve teknik takip uygulamalarına son verilmelidir. CMK'da, kuvvetli suç şüphesi bulunması ve başka şekilde delil elde edilememesi halinde ancak teknik takip ve telefon dinleme yapılabileceği belirtilmiş olmasına rağmen, bu kurala uyulmayarak, haberleşme hürriyeti ve özel hayat ihlal edilmekte buna dayanarak soruşturmalar yürütülmekte ve davalar açılmaktadır. Bu konu hemen herkes tarafından şikâyet konusu haline gelmiş olup neredeyse tüm vatandaşlar 'dinlenme paranoyası' içirişine girmiştir. Bunun sorumluluğu hükümette olmasına rağmen, tüm bakanlar, milletvekilleri ve siyasetçiler de neredeyse her gün bundan şikâyet etmektedirler.

5. Adil yargılama yapılabilmesi için düşüncüyü ifade özgürlüğünün tam olarak güvence altına alınabilmesi gerekmektedir. Türkiye Ceza Mevzuatı şiddete başvuran ile başvurmayan arasında herhangi bir ayırım yapmamıştır. Bu nedenle, düşüncüyü ifade etme özgürlüğü kısıtlanmış ve sınırlandırılmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun 134, 214, 215, 216, 217, 218, 220/6-7-8, 222, 277, 285, 288, 300, 301, 305, 314/3, 318 ve 341. Maddeleri, Terörle Mücadele Kanunu, Kabahatler Kanunu, 2911 Sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşlerin Muhalefet Kanunu, Siyasi Partiler Kanunu, Sendikalar Kanunu, Dernekler Kanunu ve Atatürk'ü Koruma Kanunu'nda çok önemli yasaklayıcı ve cezalandırıcı hükümler bulunmakta-

dır. 2005 yılı ile birlikte uygulamaya yeni koyulan yeni Türk Ceza Kanunu'nun 220/6 ve 7. Fıkraları ile 314/3. Fıkrası ve 2006 yılında değiştirilen Terörle Mücadele Kanunu'nun 2. Maddesinde yasadışı örgüt üyesi olmadığı halde yasadışı örgütün amacına uygun eylemlerde bulunanların yasadışı örgüt üyesi gibi cezalandırılacağına dair hükümler getirilmiştir. Bu suçlarda şiddete başvurup başvurmama kriteri aranmamaktadır. Bu nedenle, toplumsal muhalefet kesimlerine farklı düşünceleri eylemli bir şekilde dile getirmeleri nedeniyle davalar açılmaktadır. Örneğin, BDP'li milletvekilleri için sadece düşüncelerini ifade etmeleri nedeniyle haklarında açılan soruşturmalar sonucu hazırlanan 554 fezlekede 2.333 yıl hapis cezası istenmektedir. Öğrencilerin, protestolarının 2911 sayılı kanuna göre sıklıkla cezalandırılmaları ise ifade ve gösteri hakkı ihlali olarak karşımıza çıkmaktadır. Gösterilerin zor kullanılarak engellenmesi ve dağıtılmasında işkence uygulamalarına da sıklıkla rastlanmaktadır.

Özel yetkili ve görevli ağır ceza mahkemeleri HEMEN, ŞİMDİ kapatılmalıdır!

6. Adil yargılama için adli kolluk kurulmalıdır. Türkiye'de adli kolluk olmadığından bu görevi emniyet müdürlükleri ve jandarma karakolları yapmaktadır. Emniyet müdürlükleri ve jandarma tarafından hazırlanan soruşturmalar bir fezleke ile cumhuriyet savcılıklarına iletilmekte, savcılar da bu fezlekeyle kişilere dava açmaktadırlar. Çok sayıda kişi hakkında ifade özgürlüğünün kısıtlanması ve yasaklanması nedeniyle açılan davalar da bu şekilde açılmaktadır. Örneğin, Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nin zorlaması ve tertibiyle İHD yöneticileri Avukat Hasan Anlar, Avukat Filiz Kalaycı, Avukat Halil İbrahim Vargün ve Avukat Murat Vargün hakkında devam eden dava bu şekilde açılmıştır. Bu davada Av. Filiz Kalaycı yaklaşık 8 ay tutuklu kalmıştır. Hükümetin bu yolla yargı baskısı SDP genel başkanı Rıdvan Turan'ın tutuklanmasında da ortaya çıkmıştır.

7. Adalet için, yargılamaların uzatılmasına ve zaman aşımına bırakma yöntemlerine son verilmeli-

dir. Özellikle işkence, yargısız infaz, faili meçhul ve siyasi amaçlı cinayet davalarında karşımıza çıkan zamanaşımından dava düşürme sistemin bilinçli bir taktiğidir. Böylelikle mağdurların adalet arayışı engellenmektedir. Örneğin, DİSK eski genel başkanı Kemal Türkler'in katil zanlısının yargılandığı davanın zamanaşımından düşürülmesi, adalete olan inancı temelden sarsmaya devam etmiştir.

8. Anayasanın 90. Maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerle ilgili uluslararası sözleşmelerin kanunlarla çelişmesi halinde uluslararası sözleşmelerinin öncelikle uygulanacağına dair kural Türkiye'deki savcılıklar ve mahkemeler tarafından genellikle uygulanmamaktadır. Bu durum, Türkiye yargısının tarafsız ve bağımsız olmamasından kaynaklanmaktadır. Genel Başkan Yardımcımız Avukat Muharrem Erbey, Diyarbakır Şube yöneticilerimiz Rosa Aydede, Arslan Özdemir'e karşı açılan davayı bu kapsamda örnek verebiliriz. Bu davada özel yetkili savcı ve hakimler insan hakları savunucularının Türkiye'deki ihlalleri AB'ye üye ülkelerde dile getirmelerini 'Türkiye'nin şikayet edilmesi' biçimde bir suç olarak algılamışlardır. Başta, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere, BM İnsan Hakları Savunucularının Korunması Bildirgesi gibi belgeleri görmezden gelmişlerdir.

9. Adil yargılanma hakkına uyulmamasının sonuçları kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlali olarak karşımıza çıkmakta ve bunun sonuçları da kendini cezaevinde mahpuslar üzerindeki baskılarda göstermektedir. Cezaevlerinde AKP'nin iktidara geldiği tarihte 59 bin kişi bulunurken, 2010 Ağustos'unda bu sayının 119 bini geçmesi durumun vahametini göstermektedir. Cezaevlerindeki mahpusların neredeyse yarısı tutukludur. Çocuk mahpuslarda tutuklama oranı %80 civarındadır. Tutuklama oranının bu kadar yüksek olması baskıcı bir politikanın izlendiğini de göstermektedir. Türkiye, tutuklama oranında Avrupa'da 5 (ilk dört ülke Monaco, Montenegro, Andora, Liechtenstein), cezaevinde bulunan mahpuslar ile de Avrupa'da 3.'dür. Cezaevlerinde ağır hasta durumda olan yüzlerce kişinin tahliye edilmemesi ya da salıverilmemesi sistemin kurumsal bir baskı rejimi uyguladığının bir göstergesidir. Mahpusların yaşamlarını insan onuruna uygun sürdürebilmelerinin bu kadar çok sınırlandırılmış olması evrensel hak ve özgürlüklere açıkça aykırıdır.

10. Son yapılan Anayasa değişiklikleri Adil Yargılanma Hakkı çerçevesinde herhangi bir değişiklik içermemiştir. Hukukun üstünlüğüne dayalı adil yargılama hakkını güvence altına alacak yeni ve demokratik Anayasa yapılmalıdır.

Adil yargılanma hakkının güvence altına alınabilmesi için yeni ve demokratik bir Anayasa istiyoruz!

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ İnsan Hakları Haftası Özel Sayısı - Aralık 2010

İHD Adına Sahibi: Öztürk TÜRKDOĞAN (Genel Başkan)
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Emrah ÖNER
Editörler: Reşat ÇETİNBAŞ, Ali Ekber KAYPAKKAYA

Baskı: Öncü Basımevi • Kazım Karabekir Cad. No: 85/2 İskitler/Ankara • Tel: 0 312 384 31 20

.....
İNSAN HAKLARI DERNEĞİ GENEL MERKEZİ
Necatibey Cad. 82/11-12 (6. Kat) Demirtepe/Ankara/06430/Türkiye
posta@ihd.org.tr • Telefon 0 312 230 35 67-68-69 • Faks: 0 312 230 17 07

<http://www.ihd.org.tr>